

Kulttuurintutkijat yhteisellä asialla

Arvio teoksesta Kouri, Jaana (toim.): *Askel kulttuurien tutkimukseen*. Scripta Aboensia 3. Turku: Turun yliopisto. 2015. 392 s. ISBN 978-951-29-6013-2.

Pilvi Hämeenaho

Askel kulttuurintutkimukseen on suunnattu lukijalle, jota kiehtovat kulttuurit ja niiden tutkimus. Teos esittelee kulttuurintutkimuksen aiheita ja menetelmiä hyvin laajasti, mutta kuten kirjan alussa todetaan, tarkoituksena on näyttää millaista kulttuurien tutkimusta juuri Turun yliopistossa tehdään. Kirjan onkin myös (Turun) folkloristiikan, kansatieteen ja uskontotieteen yhteinen valintakoekirja. Oppialojen tutkimukseen pääsee tutustumaan teema-artikkeleiden ja tapausartikkeleiden kautta, joita ovat kirjoittaneet sekä professorit, lehtorit, tutkijat ja tohtorikoulutettavat että opiskelijat. Artikkelien lisäksi kirja on täynnä pieniä, temaattisia tietoiskuja kulttuurintutkimuksen keskeisistä käsitteistä ja poimintoja tärkeimmistä teoreettisista keskusteluista joita esitelyihin aiheisiin liittyy.

Kirja alkaa tiiviillä johdantoluvulla, jossa lyhyesti esitellään kulttuurintutkimuksen merkitys, tavoitteet ja keskeiset menetelmät sekä opastetaan lukijaa kulttuurintutkimuksen käytäntöihin. Johdantoon sisältyvät myös kolmen eri oppiaineen esittelyt sekä Veikko Anttosen, Pekka Hakamiehen sekä Jussi Lehtosen ja Timo J. Virtasen kirjoittamat oppialojen syvällisemmät kuvaukset, joissa esitellään alojen keskeisten tutkimuskohteiden ja paradigmojen rakentumista oppihistorian kautta.

Johdantoluvun jälkeen kirjan polut etenevät temaattisesti. Tutkimusaiheet on lajiteltu kahdeksaan laajaan teemaan, jotka ovat osioiden otsikoiden mukaisesti: Arki, juhla ja pyhä; Aineellinen ja aineeton; Tila, paikka ja ympäristö; Valta ja toimijuus; Kieli ja kommunikaatio; Identiteetti, Ruumiillisuus ja Kulttuuriperintö. Teoksen päättää Opintopoluilta työelämään -luku, jossa kirjoittajat kertovat hyvin konkreettisesti kulttuurien tutkimuksen opiskelusta Turun yliopistossa ja alan opintojen tuomista mahdollisuuksista oman paikan löytämisessä opintojen jälkeen. Loppuluku on mielenkiintoinen lisä teoksen kokonaisuuteen. Teksti toimii ikään kuin ennakkotehtävänä tulevalle opiskelijalle, ja pistää toki varttuneemmankin kulttuurintutkijan pohtimaan omia jo tehtyjä ja vielä edessä olevia valintojaan.

Millainen minun aine- ja osaamisyhdistelmäni on? Mitä oikeastaan tiesin alastani lähtiessäni sitä opiskelemaan?

Risteileviä polkuja ja puheenvuoroja

Kuten toimittajat lukijalle suunnatuissa alkusanoissa toteavat, tämä lähes 400-sivuisen kirjan kokonaisuus on syntynyt 33 kirjoittajan yhteistyönä. Tekijöiden runsaus on tuottanut kirjaan sellaista temaattista laajuutta, että paikoitellen lukijaa hengästyttää. Temaattiset osiot tarjoavat runsaan ja erittäin moninäkökulmaisen katsauksen kulttuurien tutkimuksen käsitteisiin, teorioihin ja tutkimusaiheisiin. Isojen teemojen sisälle mahtuu lukuisa joukko kapeammin rajattuja näkökulmia ja aiheita. Esimerkiksi luku Arki, juhla ja pyhä tarjoilee tietoa (arkeen liittyvästä) kaupunkitutkimuksesta, teknologioista, kommunikaatioista juhlista, rituaaleista, mikrohistoriallisesta tutkimusmetodista ja arjen piiloisuudesta. Itse olen kokenut parhaaksi tavaksi lähestyä tätä kirjajärkälästä selkeästi jaotellun sisällysluettelon avulla: sukellan sivujen väliin avainsanojen johdattelemana.

Näkökulmien ja puheenvuorojen runsauden vuoksi lukija saattaa joutua ajoittain myös eksyksiin. Sen lisäksi että kirja kattaa kunnioitusta herättävän määrän tutkimusaiheita fanikulttuureista muinasjännösten suojeluun ja kenttätyökokemuksista Turun torilla arkistojen uumeniin, kirjan sisällöllinen jaottelu on runsasmuotoinen. Kirja rakentuu osioista joissa on vaihteleva määrä artikkeleja, tietolaatikoita, kuvia ja kirjallisuuslistoja. Etenkin leipätekstin sisään asetetut tietolaatikat, jotka ovat kuin varsinaisen artikkelin sisään sijoitettuja miniartikkeleja, koin lukemisen kannalta hankaliksi. Esimerkiksi Ruumiillisuus -luvun johdannossa tietolaatikoissa on – silmämääräisesti arvioituna – tekstiä aivan saman verran kuin varsinaisessa artikkelissakin. Epäselväksi jää, miksi osa ruumiillisuutteen liittyvistä näkökulmista ja teorioista on sijoitettu laatikoihin ja osa tekstiin. Layout hämmentää ja pohdinkin, olisiko käsitteenmääritykset, joita useimmissa laatikoissa on, voinut kuitenkin kirjoittaa leipätekstiin?

Tietolaatikat varmaankin edustavat alkusanoissa mainittua ”pilottimaiselle hankkeelle vähitellen löytyvää sille ominaisen tyylin oivaltamista” (s. 6) ja yhdessä tekemisen lähtökohtana ja työmuotona ollutta keskustelua ja neuvottelua. Ulkopuoliselle lukijalle työryhmän keskustelut eivät kuitenkaan lopputuotteen kautta avaudu, ja leipätekstin sisään levitellyt tietolaatikat vaikeuttivat ainakin omaa lukukokemustani. Kirjan kansien välissä seikkaillessani olenkin usein toivonut kirjasta e-versiota, jossa erilaiset tekstit olisivat luettavissa omina kokonaisuuksinaan.

Ehkä sekavaksi kokemani layout ei ole niin suuri ongelma nuoremmille, paljon puhuttuun informaatiotulvaan tottuneille lukijoille. Kirjahan on ensisijaisesti tarkoitettu opiskelijoille, jotka edustavat, jos eivät vielä diginatiivien sukupolvea, niin kuitenkin internetin äärellä kasvaneita tietoyhteiskunnan kansalaisia. Siinä missä itse odotan (oppi)kirjalta tekstiä ja ehkä muutamaa valaisevaa kuvaa ja kaaviota, tämän päivän opiskelijat hakevat tietoa verkosta, jossa erilaiset tekstityypit elävät sulassa sovussa. Opiskelijoiden kannalta pieniin paloihin pilkottu tieto voi olla helpommin omaksuttavissa. Kirjan sisällöllisen laajuuden huomioiden tarjolla olevan tietomäärän pilkkomiset ja jaotellut puolustavat paikkaansa.

Meidän ja muiden tutkimus?

Tähän mennessä olen hyödyntänyt kirjaa tutkijana ja opettajana. Samalla sen lukeminen on herättänyt muistoja omilta opiskelua ajoiltani. Miten olisin opiskelijana ja erityisesti pääsykokeisiin valmistuvana nuorena suhtautunut kirjaan? Olenkin päätenyt vertailemaan *Askel kulttuurintutkimukseen* -teosta kirjaan *Kulttuurin muuttuvat kasvot* (1999). Kyseinen teos toimi itselleni ensimmäisenä johdatuksena etnologian ja sen lähitieteiden maailmaan, ja luin sen pääsykoekirjana haaveillessani opinnoista Jyväskylän yliopistolla. Sittenmin palasin kirjan ääreen tenttien ja oppinnäytteiden parissa ähertävänä opiskelijana.

Kulttuurin muuttuvat kasvot on oppikirja, joka on tarkoitettu ”opintojaan aloittavalle etnologian, folkloristiikan tai kulttuuriantropologian opiskelijalle” sekä muille ”kulttuurin antropologisesta tutkimuksesta kiinnostuneille” (Lönnqvist ym. 1999, 9). Kirjan 12 kirjoittajaa työskentelivät kaikki Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksella, ja kirja kuvaakin jyvaskyläläistä oppiainekokonaisuutta. Vaikka uudelle opiskelijalle olikin aluksi helppoa kun käytössä oli käsikirja, joka vastasi suoraan kysymykseen mitä tämä etnologia oikeastaan on, jota minun pitäisi nyt Jyväskylän yliopistossa opiskella, tuotti kirjan tiukka sidos yhteen laitokseen myöhemmin lähinnä ongelmia. Opuksen rakentuminen Jyväskylässä opettavien aineiden ja tutkimuksen esittelyksi jätti kokolailla auki sen, miten jyvaskyläläinen etnologia eroaa muiden yliopistojen vastaavista oppiaineista.

Samanlaisia kysymyksiä pohdin myös *Askel kulttuurintutkimukseen* -kirjan äärellä. Jo kirjan avaussanat kertovat, että nyt tulee asiaa nimenomaan turkulaisesta kulttuurintutkimuksesta. Tämä tieto ohjaa lukijaa niilläkin tapausartikkelien tarjoamilla poluilla, jossa tutkimuksen tekopaikalla ei olisi merkitystä. Ajattelin, että kirja olisi ”meille muille” käyttökelpoisempi, jos se esittelisi kulttuurintutkimusta yleensä, ilman vahvaa linkitystä tiettyyn yliopistoon ja sen oppiaineisiin. En usko, että laajempi fokus olisi ollut hankala myöskään opiskelija-lukijoiden kannalta. Muistan itse pohtineeni vastaavan jyvaskyläläisen teoksen äärellä useamman kerran, että miten tämä meidän juttu sitten eroaa niistä muista? Pääsykoevaiheessa kysymykseen ei vielä tarvinnut tietää vastausta, mutta opintojen edetessä kysymys meistä ja muista tulee kaikille ajankohtaiseksi.

Toinen ongelma, joka tietyn yliopiston tietyn oppiainekokonaisuuden perustalle rakennetuissa kirjoissa on, liittyy niiden sisältämän informaation vanhenemiseen. Jyvaskyläläisen teoksen käyttökelpoisuus heikkeni merkittäväällä tavalla kirjassa yhtenä kolmesta oppiaineesta esitellyn folkloristiikan kadottua laitoksen ainevalikoimasta. *Askel kulttuurien tutkimukseen* -järkäleen lopusta löytyy puolestaan hyvin konkreettista tietoa tämän päivän opiskelusta ja opintopoluista. Ottaen huomioon, millaisessa loputtomassa myllerryksessä yliopistot ovat, voivat tämänkaltaiset, opinto-opas -tyyppiset neuvot vanhentua hyvinkin nopeasti. Toivoo toki sopii, että esimerkiksi opintojen loppuvaiheessa tarjolla oleva ja todella hyvältä käytännöstä vaikuttava mentorointiohjelma (s. 364) pysyy opiskelijoiden ulottuvilla myös tulevaisuudessa.

Edellä esitetystä muutosten tuulten voimasta huolehtimisesta huolimatta pidän kirjan loppuluvun käytännönläheistä otetta hienona asiana. Lukijana koin, että tekstillään

kirjoittajat osoittavat uusille opiskelijoille, että yliopistoon tulo tarkoittaa myös sitä, että he tulevat osaksi oman alansa yhteisöä. Ja tämä akateeminen yhteisö tukee ja auttaa heitä myös muissa kuin tieteen tekemiseen liittyvissä asioissa. Se että kirjan loppuluku tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden pohtia opintojaan osana laajempaa elämänsuunnittelua, on erityisen hienoa. Aloilla, jotka eivät johda opiskelijoitaan suoraan tietylle ammattiuralle, tällainen vaihtoehtoisten tulevaisuushorisonttien hahmottelu on korostuneen tärkeää.

Kaiken kaikkiaan teos on mielenkiintoinen ja tärkeä lukupaketti kaikille kulttuurien tutkimuksen alojen opiskelijoille ja tutkijoille. Turku-keskeisyydestään huolimatta kirjan artikkelit ja puheenvuorot antavat paljon meille muillekin samojen aiheiden ja menetelmien parissa työskenteleville. Yhteisellä asiallahan tässä ollaan – huolehtimassa siitä, että kulttuurien tutkimus ja ihmistieteiden näkökulmat säilyttävät paikkansa ja arvonsa tieteen kentillä.

FT Pilvi Hämeenaho on etnologi, joka työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksella.

Kirjallisuus

Lönnqvist, Bo, Elina Kiuru ja Eeva Uusitalo 1999. *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.